

Hogyan tovább bírósági digitalizáció, *avagy hogyan lett az elektronikus kapcsolattartás a veszélyhelyzetben az ítélkezés kulcsa?*

KÉKEDI SZABOLCS*

1. Bevezetés

A bírósági szervezetrendszerben a már több mint egy évtizede tartó infokommunikációs megújulási folyamat¹ igazi jelentőségét – az új eljárásjogi kódexek kodifikációs folyamata és a Kúria jogegységesítő tevékenységének a megújításán túl – a vírushelyzet mutatta meg. Ez a folyamat az egyes eljárásjogi szabályokban mintegy szigetszerűen jelent meg, azonban átfogó, az egész bírósági működésre kiható, modern szabályrendszer nem került kialakításra.

A következőkben áttekintem a bírósági infokommunikáció megújításának alapját képező elképzeléseket, kitérek a vírushelyzetben hatályba lépett átmeneti eljárási jogszabályok legfontosabb, a bírósági infokommunikációt érintő szabályaira és a bírósági épületben tartózkodás rendjét szabályozó döntésekre. A bírósági iratforgalom 2019. március 15. és 27. közötti időszakának összehasonlítása révén betekintést nyerhetünk a papíralapú és az elektronikus bírósági kapcsolattartás arányainak változásába, és a távmeghallgatások gyakoriságát is vizsgáljuk. 2020. január 1-jétől az újonnan indult peres ügyekben lehetőség nyílt egyes eljárási szereplők részére a bírósági iratok online megtekintésére – ennek használati adataira is kitérünk. Mindezeket követően az eljárásjogi szabályrendszerben bátortalanul kezelt elektronikus kapcsolattartás szükségképpen előtérbe kerülésének okait összegezzük.

2. A bírósági szervezet jövőbeni működésének alapvíziója

Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnökének felkérésére a Miskolci Törvényszéken az Intézményi stratégia létrehozása a Miskolci Törvényszéken² ÁROP-1.1.19-2012-2012-0010. azonosító jelű projekt keretében 2013-ban készült el a Törvényszék hosszú távú működésének alapidokumentuma. A Törvényszék a következőket határozta meg célként:

* Főosztályvezető, Országos Bírósági Hivatal Igazgatásszervezési Főosztály. E-mail: kekedis@birosag.hu.

¹ 149/2007. (XI. 6.) OIT határozat a Bírósági Szervezetek Informatikai Stratégiájáról.

² L. https://miskolcitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/torv_trat.pdf.

„Országos szinten a számítógépes rendszernek több mint 10 000 felhasználót kell egységben összefognia és kiszolgáltatni. A mai kihívások mellett egy ilyen nagy rendszernél már elengedhetetlen egy olyan központi vízió, amelynek célja egy olyan egységes rendszer megálmodása lenne, amelyben a hardver, a szoftver és az emberi összetevők összhangba kerüljenek a biztonságos és a gazdaságos üzemeltetés érdekében, és a belső, valamint a környezeti igényekre dinamikusan és rugalmasan tudjon reagálni.”³

A Miskolci Törvényszék Intézményi stratégiájában is hangsúlyos a bírósági informatikai rendszer egységességének és a felhasználók, azaz a bírósághoz forduló felek és a bírósági munkatársak igényeinek kiszolgálása.

„Pár év múlva a peres feleknek el se kell menni a tárgyalásra: akár Skype-on is nyilatkozhatnak” – összefoglalóval jelent meg az Indexen 2013. február 13-án egy nagyinterjú az OBH elnökével.⁴ Az interjúban az alábbiak olvashatók:

- „– Tehát a bírónak nem kellene a felvételek alapján leírniuk a tárgyalások jegyzőkönyvét?
- Inntentől minden jegyzőkönyv el volna felejtve, csak jegyzetelni lehetne. Ez egy óriási változás lenne: a polgári ügyekben ma még diktáljuk a jegyzőkönyveket, tehát rövidített szerepel a jegyzőkönyvben az, ami a tárgyaláson elhangzik. Óriási terveink vannak. Én úgy szeretnék innen távozni, hogy a lakásból ki se kelljen mozdulnom, hanem a webkamerán tudjam a tárgyalásokat vezetni. Az ügyfeleknek nem kéne utazniuk, csak a megfelelő időben igazoltan személyesen leülnének egy kamera elé egy hivatalos helyen, és ott részesévé válnának az eljárásnak.
- Tehát akkor mondjuk másodfokon a bírónak nem jegyzőkönyveket kéne olvasnia az elsőfokú tárgyalásokról, hanem a felvételeket kéne végignéznie?
- Igen.”

A Miskolci Törvényszék bírójaként 2013-ban hitetlenkedve olvastam ezt az interjút. Számomra elképzelhetetlennek tűnt, hogy a több száz éves jogtörténeti fejlődés alapján kialakított, a közvetlenség elvét az alapelvek között tudó polgári eljárásjogban egyáltalán felmerülhet annak a gondolata, hogy a bírósági tárgyalás nem a tárgyalóteremben vagy helyszínen, a perbeli szereplők együttes jelenlétében történjen.

Az interjú megjelenését követően mintegy három hónap elteltével Magyarország Kormánya a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban akként rendelkezett, hogy:

„elrendeli a polgári perjog, ezen belül a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. A felülvizsgálat közvetlen célja egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv megalkotása, amely biztosítja az anyagi jogok hatékony érvényesítését. Cél továbbá, hogy az új polgári perrendtartás a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a *technika vívmányaira is* figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső

³ Uo., 51.

⁴ JANECSKÓ Kata – MIKLÓSI Gábor: Aki ilyet hall, jelentsen fel! *Index*, 2014. február 13., https://index.hu/belfold/2014/02/13/aki_ilyet_hall_jelentsen_fel.

állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét. Az új polgári perjogi törvénykönyv szerepe kiemelkedő, hiszen a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény újraszabályozta a polgári anyagi jogviszonyokat, és az anyagi jogi normák érvényesülésének biztosítása a perrendtartásra hárul.”

A modern információs technológiák használatának fontosságát jelzi, hogy a jogalkotó a Koncepcióban megjelölt cél megvalósítását megkezdte már a törvény előkészítésének időszakában, az akkor hatályos polgári perrendtartás módosításával. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952-es Pp.) XXVIII/A. fejezetét (A zártcélú távközlő hálózat igénybevételeinek szabályai) a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, valamint egyéb eljárásjogi és igazságügyi törvények módosításáról szóló 2015. évi CLXXX. törvény 20. §-a léptette hatályba 2015. december 4. napjával. E jogszabály-módosításhoz kapcsolódóan hirdették ki a polgári eljárásban a tárgyalás, valamint a személyes meghallgatás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról szóló 3/2016. (II. 22.) IM rendeletet. A jogalkotó tehát – a 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozattal összhangban – elkötelezte magát mind az elektronikus kapcsolattartásra, mind a modern információs technológia polgári perbeli felhasználására vonatkozó szabályok mellett.

A kodifikációs munka eredményeként 2016. december 2-án a *Magyar Közlöny*ben kihirdették a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényt (a továbbiakban: Pp.). Az ennek alapjául szolgáló törvényjavaslat általános indokolásában foglaltak szerint

„III/4. A törvényben a legfontosabb beadványok, pl. a keresetlevél és a kötelezően írásban előterjesztendő ellenkérelem részletesen kimunkált tartalma egyszerre szolgálják a per megfelelő, célirányos előkészítését és a beadványok formanyomtatvánnyá történő átalakítását, ami segíti a jogi képviselő nélkül eljáró felet, és megkönnyíti az elektronikus kapcsolattartást is.”

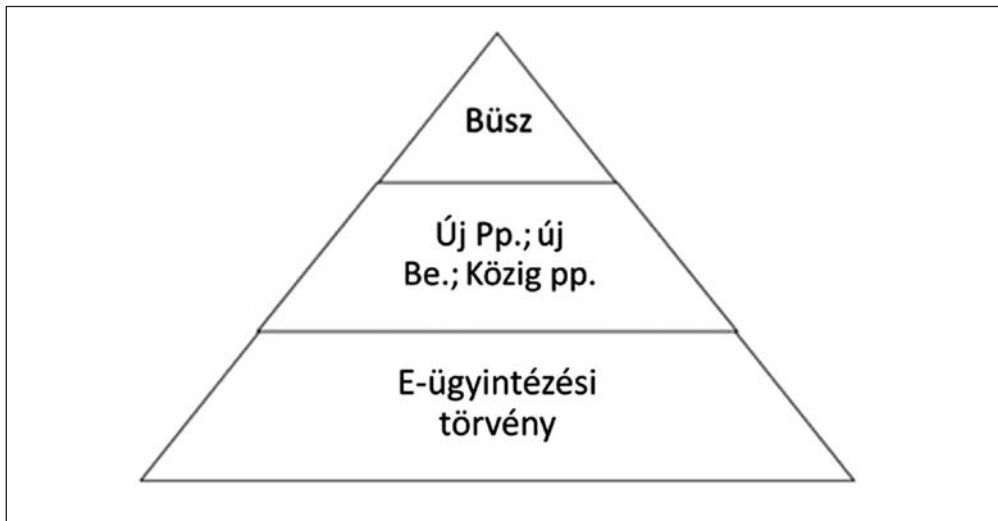
A III/10. pont szerint:

„a törvényben nagyobb teret kap az elektronikus kapcsolattartás, illeszkedve az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: e-ügyintézési törvény) rendelkezéseivel azzal, hogy a törvény a polgári per sajátosságaira tekintettel szükséges szabályokat tartalmazza. Ez mind az elektronikus kapcsolattartásra, mind a modern információs technológia polgári perbeli felhasználására vonatkozik.”

3. A digitalizáció alapvető szabályai az eljárásjogokban

3.1. Az e-ügyintézési törvény

Az e-ügyintézési törvény a preambulumban „az elektronikus ügyintézés széles körű elterjedése, az eljárások gyorsítása és az adminisztratív terhek csökkentése, a magánjogi jogviszonyok, továbbá az állam és polgár közötti jogviszonyok szélesebb körű elektronizálása, az elektronikus ügyintézését biztosító szervek együttműködésének biztosítása, valamint a lakosság számára a korszerűbb és hatékonyabb közszolgáltatások nyújtása” célt fogalmazta meg. Az e-ügyintézési törvény és az egyes eljárásjogi törvények, valamint a bírósági ügyvitel szabályai („Büsz”, bírósági iratkezelés) egymáshoz való viszonyát a következő ábra szemlélteti.

1. ábra

3.2. A polgári perrendtartásról szóló törvény

Az e-ügyintézési törvény valamennyi ágazati eljárásjogi törvény alapja. Ezt támasztja alá a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 604. §-ához írt magyarázat is,⁵ amely szerint:

„az E-ügyintézési tv. alapján az Országos Bírósági Hivatal és a bíróságok is elektronikus ügyintézészt biztosító szervezeteknek minősülnek, így az E-ügyintézési tv. rendelkezéseit az Országos Bírósági Hivatalnak és a bíróságoknak is alkalmazniuk kell. A Pp.-nek az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályai a fentiekre tekintettel alapul veszik az 1952-es Pp. előírásait, valamint figyelembe veszik az E-ügyintézési tv. rendelkezéseit. A Pp. – eltérve az 1952-es Pp.-től – e körben a szigorúan vett eljárásjogi szabályokat rögzíti. A Pp. az E-ügyintézési tv.-nek a polgári eljárásra is vonatkozó rendelkezései által szabályozott területeket nem érinti, az E-ügyintézési tv. ugyanis szabályoz egyes olyan eljárási kérdéseket, amelyek nemcsak a polgári, hanem valamennyi eljárásban egyformán érvényesülnek. Nem tér ki a Pp. továbbá az elektronizációval kapcsolatos technikai jellegű szabályokra sem, mivel ezeket az előírásokat szintén az E-ügyintézési tv. és a végrehajtási rendeletei rögzítik. E megoldás mellett szól az – ahogyan a Konceptió is hivatkozik erre –, hogy »[a] külön joganyag akként és olyan gyakorisággal legyen módosítható, ahogyan azt a speciális terület megköveteli, mindez azonban ne rombolja a polgári perrendtartás stabilitását.«.”

⁵ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.

3.3. A büntetőeljárásról szóló törvény

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XXVII. fejezetéhez írt kommentár⁶ így fogalmaz: „Az informatika fejlődése olyan új fogalmakat hoz magával, amelyek nehezen adaptálhatók a jogba, különösen a büntetőeljárás jogba. Ezek közül is kiemelendő az elektronikus ügyintézés, az elektronikus kapcsolattartás és az elektronikus ügyiratkezelés.” Az elektronikus ügyintézés a büntetőeljárásban részt vevő egyes szereplők közötti nyilatkozattételt, az iratok elektronikus továbbítását és a büntetőeljárásban részt vevő eljáró szervek döntéseinek elektronikus úton történő meghozatalát, valamint elektronikus úton történő kézbesítését jelenti.

A telekommunikációs eszközök használata tekintetében kiemelkedő a távmeghallgatás, a tárgyalótermi kép- és hangrögzítés, amelyek használata a büntetőeljárásban új garanciális jelleget ölt. Az elektronikus ügyintézés szabályrendszerét az egymásra épülő törvényi szintű szabályozások tartalmazzák. A törvényi szabályrendszeren felül a részletszabályokat rendeleti szintű szabályrendszer [például a Büsz, a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet, az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet], az egyes büntetőeljárásban részt vevő szervezetek belső iratkezelési szabályai [a bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról szóló 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás, illetve az elektronikus dokumentumoknak az ügyészégi feladatok ellátása során történő kezeléséről szóló 28/2017. (XII. 22.) LÜ utasítás] tartalmazzák.

3.4. A közigazgatási perrendtartásról szóló törvény

A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 29. §-a a polgári perrendtartás szabályrendszerét rendeli alkalmazni. A polgári perrendtartás szabályrendszeréhez képest:

- az elektronikus hírközlő hálózat igénybevétele esetén [Kp. 29. § (2) bekezdés],
- az egyszerűsített perben a szóbeli nyilatkozat helyett a hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton megtett nyilatkozat (125. § *d*) pont) esetében tartalmaz kiegészítő szabályt.

3.5. Az eljárásjogok összegzése

Mindezek alapján megállapítható, hogy a jogszabályi környezet a bíróság–fél viszonylatban az elektronikus kapcsolattartást és annak jogszabályi alapjait tekinti az eljárásjog kiindulópontjának, és az egyes eljárási törvények szabályrendszerét az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályokkal összhangban kell alkalmazni. A jogalkalmazás tévútját jelenti az a felfogás, mi-

⁶ POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.

szerint az egyes eljárásjogi törvények függetlenek az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályrendszerektől, és az elektronikus kapcsolattartás szabályait csupán akkor kell alkalmazni, amikor az adott eljárási törvény azt kifejezetten előírja. Az e-ügyintézési törvény 8. § (1) bekezdése általános jelleggel rögzíti, hogy az ügyfél jogosult az elektronikus ügyintézés biztosító szerv előtt az ügyei intézése során ügyintézési cselekményeit elektronikus úton végezni, nyilatkozatait elektronikus úton megtenni. Az ügyfél esetében az elektronikus ügyintézéshez való jogot mintegy alapjogként definiálja. Mindezt az egyes eljárásjogi kódexek kodifikációs, jogdogmatikai alapjaként szükséges lefektetni.

Ezt az értelmezést támasztja alá az Alaptörvény 28. cikke is, amely szerint:

„[a] bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

4. A veszélyhelyzetben alkalmazandó bírósági eljárási szabályok, OBHE határozatok

Magyarország Kormánya a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendeletben az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében az ország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki, amely 2020. március 11-én 15 órától kezdődően állt fenn. A 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet 1. §-a értelmében a Kúria elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke és a legfőbb ügyész javaslatára rendkívüli ítélkezési szünetet rendeltek el, amely 2020. március 31. napjáig állt fenn [74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet 97. § (2) bekezdés].

A rendkívüli ítélkezési szünet során ellátandó bírósági igazgatási és ügyintézési feladatokról szóló 35.SZ/2020. (III. 15.) OBHE határozat kimondta, hogy

- „5. A személyes jelenlétet igénylő halaszthatatlan eljárási cselekményeket lehetőség szerint távmeghallgatás útján kell lefolytatni.
6. Amennyiben nem lehetséges a távmeghallgatás, úgy a következők szerint kell eljárni:
 - a) a jelenlévőknek egymástól legalább két méter távolságra kell lenniük;
 - b) jelenlévőknek nyilatkozniuk kell, hogy a megelőző 14 napban voltak-e fertőzéssel érintett területen, illetve találkozott-e fertőzött vagy azzal érintkező személlyel;
 - c) ha felmerül annak valószínűsége, hogy a tárgyalóteremben fertőzött személy tartózkodik, az eljárási cselekményt a bíróság félbeszakítja, és azonnal értesíti az illetékes hatóságot, egyidejűleg az ott tartózkodó személyek adatait és elérhetőségeit – amennyiben addig nem állapította meg – az eljárási cselekményről készült jegyzőkönyvben rögzíti.
7. A bírósági épületekbe kizárólag a hivatali kötelezettségét ellátó bíró és igazságügyi alkalmazott, továbbá a bíróság érdekkörébe tartozó feladatot ellátó személy, valamint a 6. pont szerinti eljárási cselekményre idézettek léphetnek be.”

Az OBH elnöke a 36.SZ/2020. (III. 16.) OBHE határozatával⁷ létrehozta a Veszélyhelyzeti Kabinetet, amelynek feladata az élet- és a vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, valamint a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet 1. §-ában kihirdetett rendkívüli ítélkezési szünettel összefüggő igazgatási feladatok ellátásának támogatása. A Veszélyhelyzeti Kabinet V. számú ajánlása⁸ a rendkívüli ítélkezési szünet ideje alatt a papíralapú iratok kezelésének különleges szabályairól a beadványok bíróságra érkezésétől és átvételétől számított 7 napos iratkarantén alkalmazására tett javaslatot.

Az OBH elnöke külön szabályokat hozott a rendkívüli ítélkezési szünet ideje alatt a Hivatalhoz érkezett papíralapú iratok kezelésének különleges szabályairól, valamint az iratok elektronikus kezelésének rendjéről szóló 42.SZ/2020. (III. 26.) OBHE határozatban, amely rögzítette, hogy:

- „a) Az OBH részére postán vagy kézbesítő útján kézbesített iratok átvétele során a küldemény átvévjének, illetve a gyűjtőládában elhelyezett iratok kivétele során a gyűjtőláda ürítőjének arcmaszkot és kesztyűt kell viselnie.
- b) Az átvételt követően meg kell állapítani, hogy az irat halaszthatatlan ügyintézkést igényel vagy az iratkarantén szabályai szerint kell eljárni.
- c) Az iratkarantén szabályai alá tartozó valamennyi átvett iratot – a boríték felbontása nélkül – az iratok tárolására alkalmas tárolóba (papírdobozba vagy papírzsákba) kell elhelyezni, amelyen az iratok érkezési dátumát fel kell tüntetni és le kell zárni.
- d) A lezárt tárolót hét nap eltelté után lehet felbontani és az iratokat ekkor kell az iratkezelést végző irodához eljuttatni.
- e) Az iraton az iktatáskor a tárolón rögzített érkezési dátumot kell feltüntetni.”

Az ítélőtáblák és a törvényszékek elnökei az általuk vezetett bíróság tekintetében ugyanilyen tartalmú intézkedéseket hoztak.

A 43.SZ/2020. (III. 27.) OBHE határozat 5. pontja értelmében a rendkívüli ítélkezési szünet ideje alatt a Hivatalhoz érkezett papíralapú iratok kezelésének különleges szabályairól, valamint az iratok elektronikus kezelésének rendjéről szóló 42.SZ/2020. (III. 26.) OBHE határozat a kihirdetését követő hatvan napig hatályban maradt. A koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény 2020. április hó 1. napján lépett hatályba.

A Kormány a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet 11. pontjában határozta meg a polgári peres és a bírósági polgári nem peres eljárásokra vonatkozó rendelkezések eltérő alkalmazásáról szóló szabályokat. A kormányrendeletben lefektetett elvekhez igazodott a bírósági épületekben tartózkodás rendjének veszélyhelyzet idejére történő szabályozásáról szóló 49.SZ/2020. (IV. 3.) OBHE határozat, amelyben az OBH elnöke elrendelte, hogy az ítélőtáblák és a törvényszékek elnökei a bíró-

⁷ *Bírósági Közlöny*, 2020/3., 34.

⁸ Uo., 63.

sági épületben tartózkodás rendjét a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet idejére önálló szabályzatban (a továbbiakban: veszélyhelyzeti szabályzatban) határozzák meg.

A veszélyhelyzet idején a bíróságok működéséről és a bírósági épületek használati rendjéről szóló 47.SZ/2020. (IV. 1.) OBHE határozat 4. pontja szabályozta a bírósági épületbe történő belépés rendjét. A bírósági épületekbe kizárólag a hivatali kötelezettségét ellátó bíró és igazságügyi alkalmazott, továbbá a bíróság érdekkörébe tartozó feladatot ellátó személy, valamint az eljárási cselekményre idézettek léphetnek be. Mindezen jogalkotás eredményeként:

- 2020. március 14. és március 31. között rendkívüli ítélkezési szünet volt;
- 2020. március 26-tól kezdődően 60 napon keresztül az iratkarantén szabályai érvényesültek;
- 2020. március 31. napjától kezdődően a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárási jogi intézkedésekről szóló Korm. rendelet szabályai voltak alkalmazandók.

4.1. A veszélyhelyzetben alkalmazandó polgári perrendtartási és bírósági iratkezelési szabályok és következményeik

A veszélyhelyzetben újonnan bevezetett, a bírósági iratkezelésre vonatkozó polgári perrendtartási szabályok az alábbi következményekkel jártak.

4.1.1. Iratkarantén

A veszélyhelyzet a bírósághoz benyújtott beadványok jellege tekintetében az írásban és az elektronikus úton benyújtott beadványok iratkezelése között különbséget eredményezett. Az utóbbiak esetében a vírusveszély nem állt fenn, így azok iratkezelése az általános iratkezelési szabályok szerint történt. Az előbbieket esetében az iratkarantén bevezetése után a bírósághoz történt megérkezést követő 7 naptári nap elteltével került feldolgozásra a beadvány (az érkeztetés értelemszerűen a tényleges érkezés időpontja).

A Magyar Ügyvédi Kamara elnöke a 2020. április hó 7. napján kelt levelében⁹ a bírósági eljárásokban kérte, „hogyan amennyiben a veszélyhelyzet időszaka alatt valamely határozatot mégis papír alapon kell kézbesíteni az eljárás résztvevői számára, úgy a jogszabályok adta kérések között harminc, kivételesen sürgős esetben pedig tizenöt napnál rövidebb határidőt ilyen határozatban ne állapítsanak meg”. E kérést az OBH elnöke a bíróságok részére írt körlevelében figyelemfelhívással továbbította.¹⁰ Mindennek következtében a papíralapú beadványok feldolgozása 7 nappal később kezdődhetett meg, és azok 15 napos teljesítési határideje az ügyeket jelentősen lelassította.

⁹ L. https://b2200d98-a0ba-44c2-b39c-444faf48ac39.filesusr.com/ugd/1ca598_e5a83af43d46460ab74ad37e1465bdcf.pdf.

¹⁰ L. https://b2200d98-a0ba-44c2-b39c-444faf48ac39.filesusr.com/ugd/1ca598_7a80f2605cfa461b895c8639f12fea69.pdf.

4.1.2. *Online személyes meghallgatások a veszélyhelyzet időszakában*

A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir.) lehetővé tette a személyes meghallgatásokat elektronikus hírközlő hálózatok vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz használatával. Az elektronikus hírközlő hálózat fogalmának meghatározásához a Pp. XLVII. fejezetében és az 1952-es Pp.-nek a XXVIII/A. fejezetében a zártcélú távközlő hálózat igénybevételenek szabályai részben, továbbá a Kp. 29. § (1) és (2) bekezdéseiben adott szabályozást használhatjuk. Az 1952-es Pp.-ben a zártcélú távközlő hálózat igénybevételenek szabályozására került sor, míg a Pp. már az elektronikus hírközlő hálózat igénybevétele szabályozza. Az eltérő cím megjelenése a technikai feltételek változásának megfelelő módosítás, továbbá a szabályozási összhang megteremtése az e-ügyintézési törvény 1. § 30. pontjában használt fogalomrendszerrel.

A ma rendelkezésünkre álló technikai eszközök tekintetében ez az ún. VIA VIDEO rendszert jelenti. Ennek részeként a bíróságok épületeiben 184 végpontot építettek ki. Ez a NISZ Zrt. VIKI projektjének része, egy hazai fejlesztésű központosított videokonferencia-platform. A technikai háttér működtetése az állami, központi informatikai rendszereken, védett internetes hálózaton keresztül történik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy valamennyi járásbíróságon, törvényszéken, ítéletáblán és a Kúrián is kiépítésre került legalább egy tárgyalóteremben az egységes bírósági célra kialakított távmeghallgatási rendszer. A VIA VIDEO rendszert összekapcsolták az államigazgatásban (a büntetés-végrehajtási intézetekben, a kormányhivatalokban és a rendőrkapitányságokon) felszerelt végpontokkal, ezáltal lehetővé teszi az informatikailag védett hálózaton történő kommunikációt.

4.1.3. *A Veir.-ben használt „más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz” fogalma*

E fogalmat a jogszabályok eddig nem tartalmazták, az a Veir.-ben jelent meg új fogalomként. Ez alatt álláspontom szerint a kép és a hang egyidejű továbbítására alkalmas informatikai megoldásokat (pl. Skype, Zoom, Microsoft Teams stb.) programokat kell érteni. A kép és a hang egyidejű továbbítására alkalmas programok esetében további követelmény, hogy alkalmasak legyenek a hívásban részt vevő személyek felismerésére, szükség esetén dokumentumok képének egyszerű úton, de felismerhetően történő megjelenítésére. A jogalkotó ugyanakkor nem szabályozta az informatikai követelményeket e programokkal kapcsolatban, csak és kizárólag a funkcionális használatot tartotta szem előtt.

4.2. A 2/2020. (IV. 30.) PK vélemény

A kollégiumi véleményben a Kúria iránymutatást adott a bíróságok számára a veszélyhelyzet idején folytatott polgári eljárási cselekmények zavartalan foganatosításához. A kollégiumi vélemény megalkotásának előzménye, hogy az OBH elnöke elrendelte a Veszélyhelyzeti Polgári, Gazdasági és Munkaügyi Kabinet, valamint Büntető és Közigazgatási Kabinet felállítását. A ka-

binetek fő feladata a kormány vonatkozó rendelete, a Veir. alkalmazása tekintetében az egyes ügyszakokat érintő igazgatási intézkedéseket megalapozó javaslatok és vélemények elkészítése volt. Az ezekhez fűződő szakmai kérdésekben pedig a Kúria jogosult állást foglalni, ezért a Veszélyhelyzeti Polgári, Gazdasági és Munkaügyi Kabinet a szakmai, perrendi kérdéseket a Kúria Polgári Kollégiuma elé terjesztette.

A felek, közreműködők és más személyek részvételének az e-tárgyaláson az a feltétele, hogy a bíróság felhívására előzetesen bejelentsék az e-mail-címüket. További feltétel, hogy rendelkezzenek internetkapcsolattal és olyan eszközzel, amely alkalmas a kép és a hang egyidejű továbbítására. A Kollégiumi vélemény alapján a bíróságok egységesen a Skype for Business-t tudják alkalmazni azon eljárási cselekmények esetében, ahol a személyes közreműködés ilyen módon kiváltható, az ugyanis alkalmas a személyazonosítás biztosítására, ha a technikai feltételek a bíróságon adottak. E-tárgyalás csak akkor tartható, ha erre a bíróság tagjain kívül minden – a tárgyalásra kötelezően idézendő – személynek rendelkezésére áll az ehhez szükséges technikai feltétel (ezt a tárgyalásra idézendő személyek előzetes nyilatkozata alapján lehet megállapítani).

Az eszköz, illetve a program fajtája között a felek nem válogathatnak, azt a bíróságnak kell előre meghatározni. A kollégiumi vélemény a Veir. szabályainak értelmezése során a Skype for Business program bírósági eljárásokban történő alkalmazhatóságát mondta ki. Ezzel a bírósági polgári peres eljárásokban megteremtődött a lehetőség arra, hogy a tárgyalásokat a Skype for Business programmal tartsák meg. Az eljárási szabályok gyakorlati alkalmazásának legfontosabb elemeit a kollégiumi vélemény valamennyi perbeli szereplő számára világosan meghatározza. Ez a tény kiemelt jelentőséggel bír a távmeghallgatások bírósági használhatóságának területén. A polgári perrendtartásban rögzített eljárási alapelvek ez esetben is érvényesülnek. A tárgyalás megtartásának egyetlen alapvető feltétele van, a technikai, azaz az informatikai feltételek megléte a tárgyalás valamennyi szereplője tekintetében.

5. A bíróságok iratforgalma (a cég- és a civil szervezeti eljárások nélkül)

A veszélyhelyzet kialakulásának kezdeti időszakában a felek bírósághoz fordulásának módja, a beadványok benyújtásának a mikéntje mutatta meg, hogyan reagáltak a bírósághoz forduló felek a vírushelyzetre. A vizsgálat módszereként a 2019. március 15. és március 27. közötti időszak iratforgalmát vetettük össze a 2020. március 15. és március 27. közötti időszak iratforgalmával. A teljes iratforgalom adatainak elemzésén felül az iratok bíróságra érkezésének módját is összehasonlítottuk akként, hogy az irat benyújtása a benyújtó részéről papír alapon vagy elektronikus úton történt. Az adatokat az *1. táblázat* tartalmazza.

Mint látható, a teljes iratforgalomban 2020. évben a 2019. évhez képest 39,3%-os csökkenés volt, ezen belül 26,1%-kal kevesebb kezdőirat volt, és 41,8%-kal kevesebb utóirat. Az iratforgalmon belül a papíralapú–elektronikus arány az elektronikus iratforgalom felé tolódott 56:43 százalékos arányban. Részletesebben:

- a papíralapú iratok iratforgalma jelentősen csökkent
 - = a kezdőiratok esetében 58,8%-kal (5298-cal);
 - = az utóiratok esetében 52,7%-kal (44 483-mal);

- az elektronikus iratok forgalma mérsékeltebben csökkent
- = a kezdőiratok esetében 9,1%-kal (1583-mal);
- = az utóiratok esetében 25,2%-kal (13 975-tel).

1. táblázat

	Kezdőirat		Kezdőirat összesen	Utóirat		Utóirat összesen	Mind- összesen
	elektronikus	papíralapú		elektronikus	papíralapú		
2019. 03. 15. – 2019. 03. 27.	17 326	9 003	26 329	55 248	84 277	139 525	165 854
2020. 03. 15. – 2020. 03. 27.	15 743	3 705	19 448	41 273	39 794	81 067	100 515
Különbség	–1 583	–5 298	–6 881	–13 975	–44 483	–58 458	–65 339
Különbség [%]	–9,1%	–58,8%	–26,1%	–25,2%	–52,7%	–41,8%	–39,3%

(Forrás: saját szerkesztés)

A papíralapú és az elektronikus beadványok aránya az alábbiak szerint alakult:

- 2019-ben 165 854 érkezett iratból 72 574 volt az elektronikus iratok száma (43,75%), míg 93 280 a papíralapú iratoké (56,25%);
- 2020-ban 100 515 érkezett iratból 57 016 volt az elektronikus iratok száma (56,72%), míg 43 499 a papíralapú iratoké (43,27%).

Az adatok alapján megállapítható, hogy a bíróságra érkezett papíralapú beadványok száma jelentősen csökkent 2019. év hasonló időszakához viszonyítva. Ugyanebben az időszakban az elektronikus beadványok aránya emelkedett. Mindez a természetes emberi reakciónak és a bírósági elektronikus ügyintézés lehetőségének köszönhetően alakult így. Az elektronikus beadványok esetében a bíróságokon az ügyintézés zavartalanul és a lehető legkisebb egészségügyi kockázat mellett volt végezhető.

6. A távmeghallgatások számának alakulása 2019 I. félévében és 2020 I. félévében

A bíróságok 2019 I. félévében összesen 2388 távmeghallgatást tartottak, ezekből 1913 büntetés-végrehajtási intézetből, 399 bírósági tárgyalóteremből, 36 pedig külföldi helyszínről történt. A távmeghallgatások száma hónapról hónapra növekvő tendenciát mutat: 2020 I. félévében már 8246 távmeghallgatást tartottak a bírák a polgári és a büntetőeljárások során. Az érintett időszak adatai alapján a Székesfehérvári Törvényszéken használták a legtöbbször – 1291 alkalommal – a VIA VIDEO rendszert.

A rendszer a NISZ Zrt. fejlesztésére épülve és annak infrastruktúráján, az ún. kormányzati gerinchálózaton üzemel. Ez elsődlegesen a bíróságok esetében a veszélyhelyzetben a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak eljárási eseményeken történő részvételét biztosította. A 184 bírósági végpontnál a kihasználtság az ún. központi vezérlő kapacitásától függött. A távmeghallgatási eszközök kezelésének és gyakorlati használatának során problémamentes volt a működés. Ez a meghallgatási forma a büntetőeljárásokban – a fogva lévő terheltek esetében – a legjellemzőbb. Ennek révén kiküszöbölhetők a fogvatartottak szállításával járó biztonsági kockázatok, továbbá jelentősen csökkenthetők az eljárásokban felmerülő költségek, és meggyorsíthatók az eljárási cselekmények.

7. A bírósághoz forduló felek elektronikus kapcsolattartása és az online iratbetekintés

Az iratoknak a bírósághoz elektronikus úton történő eljuttatása a pandémia alatt azok számára is fontossá vált, akiknek nem áll fenn kötelezettségük erre. Ebbe a személyi körbe tartoznak azok a perbeli szereplők, akik rendelkeznek az elektronikus kapcsolattartáshoz szükséges infrastrukturális feltételekkel (internet, számítógép) és az elektronikus ügyintézéshez szükséges ismeretekkel (vagy hajlandók az elektronikus ügyintézés érdekében elsajátítani az ismereteket). E körben jelentős segítség lehet ezen alanyi kör számára a bírósági tájékoztató anyagok elérése és megismerése.¹¹ A bírósághoz forduláson túl a bírósági ügy iratainak megismerése az a terület, ahol az infrastrukturális feltételek az elektronikus iratmegismerés területén részben már biztosítottak [14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól 12/G. § – 12/I. §].

Az OBH a Digitális Bíróság projekt keretében elindította az e-akta szolgáltatását, amelynek részeként a 2020. január hó 1. napját követően indult polgári, gazdasági, munkaügyi és közigazgatási perekben lehetőség van online, a nap 24 órájában, a bíróságon folyamatban lévő ügy iratainak megismerésére. E megoldás biztosítja azt a lehetőséget, hogy a felek otthonukból az ország bármely bíróságán folyamatban lévő ügyük iratait megismerhessék. Az e-akta szolgáltatás önálló informatikai fejlesztés, amely a bírósági szervezetben használt Bírósági Integrált Informatikai Rendszerben (BIIR) tárolt adatokra támaszkodik.

Az e-akta használata hosszabb távon jelentős mértékben átalakíthatja a bírósági lajstromirodák mindennapjait, hiszen a bírósági iratokba az arra jogosultak a nap 24 órájában betekinthetnek – tértől és időtől függetlenül. Ebben az új informatikai ügyfél-tájékoztató rendszerben a 2020. január 1. napját követően újonnan indult peres ügyek irataiba tekinthetnek be az arra jogosultak. A 14/2001. (VIII. 1.) IM rendelet 12/G. § (1) bekezdése szerint a fél, a beavatkozó, az érdekelt és annak képviselője, az ügyész, valamint büntetőügyben az ügyészség, a terhelt és a védő (ezen alcímben a továbbiakban együtt: a kérelmező) az Ügyfél Irathozzáférési Rendszeren (ÜIR) keresztül hozzáférhet a folyamatban lévő ügyekben keletkezett elektronikus iratokhoz.

A 2020. január 1. után indult peres ügyekben 2020. szeptember végéig összesen 7013 alkalommal tekintettek be a szolgáltatásra regisztrált felhasználók. Az ügyfél-betekintések számát a 2. táblázat mutatja.

¹¹ L. <https://birosag.hu/elektronikus-kapcsolattartas>.

2. táblázat

Hónap	Betekintések száma
1	8
2	223
3	477
4	515
5	666
6	1104
7	1130
8	1140
9	1750

(Forrás: saját szerkesztés)

Az elektronikus kapcsolattartást választó perbeli szereplők számának növekedéséből megállapítható, hogy az elektronikus kapcsolattartás túlsúlyba került valamennyi ügyszakban és bírósági szinten.

A veszélyhelyzetben mind a bírósághoz fordulók, mind a bírósági munkatársak körében felértékelődtek az elektronikus ügyintézés nyújtotta lehetőségek. Az elektronikus ügyintézés hangsúlyosabbá válása mellett az is egyértelmű lett, hogy a jelenlegi általános gondolkodásmód – miszerint a papíralapú folyamatok elektronikussá tétele az eljárásjogokban a megfeleltetés módszerével történik – hosszú távon nem tartható. Az ún. vegyes rendszerben, ahol az iratkezelés papír alapon és elektronikus formában is működik, a létrejövő ún. tükörakta (azaz a papíralapú és az annak teljes egészében megfelelő elektronikus irat) jelentős és szükségtelen többlet-adminisztrációs terhet jelent. A papír alapon érkező iratot a bírósági munkatárs digitalizálja, az elektronikus iratot pedig papíralapúvá alakítja.

Az iratkezelés szempontjából kétségtelenül az elektronikus iratkezelése a jövő, ugyanakkor a bírósági ügyfélkör és ügytípusok szerteágazó voltára tekintettel egységesíteni kell a bírósági iratkezelési rendszert. Az egységesség megköveteli, hogy a jelenleg külön informatikai rendszerekben működő civil szervezeti nyilvántartás, elektronikus cégeljárás, valamint bírósági peres és nemperes ügyek háttérét biztosító BIIR rendszer a jövőben egységes informatikai egészévé álljon össze. Csak így lesz arra lehetőség, hogy az ügyfelek eljárástípusától függetlenül ugyanazon bírósági informatikai szolgáltatást használhassák. Az egységesítés iránt már a pandémia előtt felmerült igény mára teljesen egyértelmű követelménnyé vált.

8. Jogalkotás a hosszú távú védekezés érdekében

A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény bírósági eljárásokra vonatkozó szabályrendszere hosszabb távon is szabályozni kívánja a veszélyhelyzetben felmerülő egyes eljárásjogi helyzeteket. Ebből a célból a polgári és a közigazgatási perrendtartás hatálya alá tartozó ügyekben lehetővé teszi, hogy a tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang további-

tására alkalmas eszköz útján is megtartható [138. § (1) és 148. § (1) bekezdések]. A büntetőeljárások tekintetében:

- ha a büntetőeljárásban részt vevő személyek személyes jelenlétével járó eljárási cselekmény járványügyi intézkedés megszegésével járna, és az eljárási cselekmény nem halasztható el, akkor a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményen való jelenléte telekommunikációs eszköz útján biztosítja,
- ha a büntetőeljárásban részt vevő személyek személyes jelenlétével járó eljárási cselekmény nem jár járványügyi intézkedés megszegésével, akkor a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a büntetőeljárásban résztvevő személy jelenlétét elsősorban telekommunikációs eszköz útján biztosítja [191. § (2) és a (3) bekezdések].

A pandémia bebizonyította, hogy a tárgyalások megtarthatósága érdekében átmenetinek szánt eljárásjogi megoldások a gyakorlatban akár általános szabállyá is válhatnak.

9. Összefoglalás

A 2013-ban még utópiának tűnő megoldás, a tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján történő megtartása mára a bírósági tárgyalótermekben a hétköznapiak része lett. A vírushelyzet jelentette közegészségügyi fenyegetés álláspontunk szerint évtizedek óta álló falakat döntött le a digitalizáció útjából. A bíróságok jogalkalmazási gyakorlata pedig a teljes magyar államszervezetre multiplikátor hatással lehet, hiszen ami a bírósági eljárásban a jogállamiság próbáját kiállja, az a hétköznapi joggyakorlat részévé válhat.

A jogalkotónak ugyanakkor fel kell tennie a kérdést, hogy az eljárásjogi jogszabályok kodifikációja során felmerült, de az elfogadott eljárásjogi jogszabályokban felvállalni nem mert információtechnológiai szabályok papíralapú általános eljárásjogi szabályrendszerbe történő integrálása meddig halogatható (pl. az általános eljárási szabályrendszer a papíralapú vagy az elektronikus kapcsolattartást írja elő). A közbizalom az elektronikus úton benyújtott-érkezett irattal szemben nagyobb, vagy egy postaládába bedobott borítékkal szemben? Kérdés, hogy a 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban megjelölt célt, miszerint „az új polgári perrendtartás a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat” a jogalkotó az eljárásjogi kodifikációs folyamatban mennyiben és milyen színvonalon teljesítette, ha a veszélyhelyzeti jogtechnikai megoldások a hétköznapi igényeknek jobban megfelelnek.

Álláspontunk szerint az eljárásjogi jogszabályrendszerben a papíralapú megoldásokat előnyben részesítő változtatások az előző évezred olyan maradványai, amelyekről a következő évtizedben már csak múlt időben fogunk beszélni. Ha a járvány nem is, de a jövőbeli technológiai újítások biztosan ki fogják kényszeríteni azokat az eljárásjogi szabályváltozásokat, amelyeket az eljárásjogi kodifikáció az elszántság hiánya és a technológiai megoldások bizonytalanságától való félelem miatt eddig nem mert felvállalni. Ugyanakkor a járvány után a bírósági digitalizáció folyamatában részt vett szereplők, bármely területen dolgoztak is, elmondhatják, hogy „[e]z jó mulatság, férfi munka volt!”.